

Universitetet: Kun adgang for voksne!

Hvornår i uddannelsesforløbet må man insistere på, at det er unge voksne, der tager en uddannelse? Når man bliver studerende ved de videregående uddannelser og ikke mindst ved universiteterne. En del af universitetets institutionelle selvbevidsthed er, at det altid har et mentalt skilt hængende, der minder institutionen om, hvad der er adgangskravet. Det lyder sådan her: Kun adgang for voksne!

DPU's leder Claus Holms fest- og velkomsttale til nye studerende handler om universitetet som et sted, hvor unge og deres undervisere må insistere på, at studerende bliver behandlet som unge voksne mennesker. Tiden er inde til at huske på, hvad det vil sige at være voksen.

Af Claus Holm, institutleder, DPU, Aarhus Universitet

Kære unge voksne mennesker, velkommen til DPU, velkommen til jeres studietid.

I fredags læste jeg et debatindlæg i *Weekendavisen* om, at universitetet ifølge gamle idealer – Humboldtske idealer – skal uddanne unge mennesker til at varetage embeder i samfundet i diverse fag. Det er en formulering jeg stort set er enig i, bortset fra, at jeg betragter jer som unge voksne og frie mennesker, der *har* truffet en beslutning om at tage en universitetsuddannelse her ved DPU, Aarhus Universitet for at kunne varetage opgaver indenfor forskellige pædagogiske professioner.

Når jeg er optaget af at kalde jer 'unge voksne' og 'frie' mennesker, er det fordi det mærkeligt nok ikke mere er en selvfølge at I – og for den sags skyld vi – er voksne, eller altid vil være ved, at vi er det og i det hele taget regner det for værdifuldt at være. Lad mig give jer et eksempel på en kontrast fra en tid, hvor man meget gerne ville være voksen:

I filmatiseringen af romanen *Bogtyven* siger en lille og lynende hurtig dreng med skræk i stemmen, at han frygter for ikke at leve længe nok til at opleve den lykkelige tilstand, han forventer, er forbundet med en dag at blive voksen. Filmen *Bogtyven* skildrer tiden i Tyskland under 2. verdenskrig, og det er helt forståeligt, at en lille dreng frygter det værste – en utidig død – når bomberne bogstavelig talt falder om ørene på ham. I samme film har den tyske pige Liesel hovedrollen. Også hun knytter sine forhåbninger til fremtiden, til at blive voksen i en anden og bedre verden. For hende er det den fantasi og det håb, som ikke mindst de bøger, hun får fingre i, holder i live.

Men i modsætning til denne film og den tid står vi og vores tid ofte for det modsatte. Fremtiden forbinder vi – både som enkeltindivider og som samfund – ofte med frygtsomhed. Lykken for den enkelte er at holde sig ung, og samfundsnyttigt er det at holde sig i ungdommelig udvikling. Det betyder for eksempel, at udtrykket livslang læring i dag bliver til en idé om livslang ungdom, hvor man arbejder på at forblive 'evig ung'.

Af samme grund er der en tendens til at udskyde det at blive voksen og færdigudviklet længst muligt. Og en del af denne tendens er at forsøge både at blive ung hurtigt og at holde sig ung så lang tid som muligt. Idealet om ungdommelighed har

med andre ord i de seneste årtier bredt sig ud over og ind i alle livets aldre. Og vores forestilling og begreber om progression fra barndom over ungdom og voksendom til alderdom må gentænkes. For eksempel er det åbenlyst, at man ikke i slutningen af sine teenageår er hverken uafhængig, autonom eller selvforsørgende. Nej, det sker først i løbet af 20'erne, ja måske først i løbet af 30'erne, der i dag udgør den nye ved-at-blive-voksen-periode.

Så når I, i dag, står, på tærsklen til DPU, Aarhus Universitet, så er I godt i gang med at blive voksne. For jeg betragter jeres beslutning og dagen i dag som en ny, anden eller snarere tredje konfirmationsfest for jer, hvor vi markerer endnu en afsked med barndom, den rene ungdom og skolegang, fordi I nu træder ind i en verden, hvor vi forventer, at I forholder jer som unge voksne, som frie og ansvarlige i forhold til jeres studier. I den forstand er DPU som universitetsinstitution i sig selv et eksempel på, hvordan man kan tage 'et ungt voksenansvar', men ikke desto mindre et voksenansvar midt i en ungdomsepidemi.

Men hvordan tager vi, I og universitetet, dette voksenansvar? Det er et af tidens helt store og vanskelige spørgsmål. Men det er også et klassisk pædagogisk og uddannelsesmæssigt spørgsmål. Og netop denne type af spørgsmål var, hvad filosofen Immanuel Kant i sin forelæsninger *Om pædagogik* (KLIM 2000) kaldte det største og mest vanskelige problem som mennesket er givet.

Men hvordan besvarer man det, hvad skal der til for, at lykkes med at blive voksen? Det er der forskellige svar på. Et par af dem synes jeg, I skal have med jer her fra studiestart.

Først et klassisk svar fra filosofen Immanuel Kant, der i sit berømte essay fra 1784 "Hvad er oplysning?" formulerer det at blive myndig – et voksent og oplyst menneske – som udtryk for at have modet til at gøre brug af sin egen forstand. Kant udtrykker det også sådan, at oplysning handler om frigørelse fra en selvforskyldt umyndighed. Og umyndigheden er selvforskyldt, hvis årsagen er en mangel ikke ved forstanden, men ved beslutsomhed og mod til at bruge forstanden på egen hånd. Hvorfor skal man oplyses? Jo, fordi kun den oplyste borger kan gøre kvalificeret – voksent – brug af sin frihed. Ligesom man måske kan sige, at kun den forskningsinformerede profession kan udføre sine professionsopgaver med tilstrækkelig autonomi og dømmekraft.

Betyder det, at Immanuel Kant var, hvad vi i dag vil kalde en neoliberal tænk, der alene vælger aktørforklaringer på den enkeltes dovenskab og frygt for at gøre brug af sin egen forstand. Nej, sådan forholder det sig ikke.

Læser man hele Kants essay, finder man hurtigt ud af, at det ikke alene er den enkeltes skyld, hvis man ikke bliver voksen. Kant taler også om formyndere – hvad vi i dag ville kalde statslige formyndere – der ikke alene har interesse i at forhindre mennesker i at tænke uafhængigt, men sågar en interesse i at kultivere og udnytte vores hang til magelighed og mangel på mod til at tænke selv.

Så spørgsmålet i dag er, om vi lever i en kultur, der ikke er – ikke mere er – tilstrækkeligt interesseret i oplysning og oplyste voksne i den forstand Kant talte om det. Er vi blevet magelige, uden mod og af samme grund for lette at styre – også her på universitetet? Lider også universitetet af

modnings- og myndighedsangst? Og er universitetet sågar i gang med at gøre det besværligt og farligt at blive et voksent, frit og myndigt væsen?

Mit svar på det er, at det ikke kan udelukkes, men det kan heldigvis imødegås.

Når jeg siger, at det ikke kan udelukkes er det for det første fordi, at uddannelsessystemet i dag skildres som farligt, ja nærmest helbredsfarligt. Beskrivelse af symptomerne på det helbredstruende uddannelsessystem vil mange af jer kende til. For eksempel fra overskrifter som, at læger udtaler, at skolereformen gør eleverne syge. At gymnasiet gør eleverne – særligt tolvtalespigerne – stressede. Og at konkurrencen ved de videregående uddannelser gør de studerende konkurrencestressede. Når jeg forholder mig kritisk til – og imødegår – at uddannelsessystemet skulle være helbredsfarligt for de studerende har det to begrundelser.

Den ene er, at man skal kende problemets omfang. Hvor mange bliver for eksempel rent faktisk stressede af at studere på Aarhus Universitet. Et mindretal, langt de fleste finder det ganske ufarligt, ja, faktisk fagligt stimulerende og udfordrende at studere her. Det betyder selvfølgelig ikke andet end, at det selvfølgelig samtidig må være universitetets ambition at forholde sig til trivsels- og stressproblematikken hos mindretallet af studerende. Men det må ikke ske på en måde, der bidrager til et generelt billede af en universitetsstuderende som et følsomt og skrøbeligt individ med modnings- og myndighedsangst, nej, jeg insisterer på billedet af en studerende som en ung voksen, der frit har valgt og vælger, hvordan det vil gribe interessante problemstillinger og svære opgaver an.

Men den anden grund til, at jeg siger, at det ikke kan udelukkes, er, at der i dag foregår en politisk og faglig diskussion ikke alene om I, vore dages studerende, som generation er (for) målrettede og overfladiske og universitetsuddannelserne (for) skolelignende. De aktuelle diskussioner af fremdriftsreformen, af universitetsuddannelsernes relevans for arbejdsmarkedet og af studerendes muligheder for at vælge uddannelse, ja, det er alle forhold, der bør indgå i vurderingerne af, om universitetet stadig er et sted for voksne og frie mennesker.

Svaret herpå giver ikke sig selv. Hverken i en dansk eller international sammenhæng. Professor og rektor for Southampton Open University Bruce Macfarlane skriver for eksempel i sin seneste bog, der har titlen "Freedom to Learn: The threat to student academic freedom and why it needs to be reclaimed" (Routledge 2017), at de studerendes frihed er truet. Med det mener han, at studiefrihed – friheden til som studerende at engagere sig i studierne og udvikle sig som autonome faglige autoriteter – er truet, fordi studerende aktuelt bliver mere begrænset i, hvordan de lærer, hvornår de lærer, og hvad de lærer. For eksempel påpeger Macfarlane, at idéen om den aktive og samarbejdende studerende risikerer at blive et udtryk for deltagelsestyranni, hvis det bliver en for dominerende studieform. Og han argumenterer derfor også for den studerendes ret til at møde en universitetsinstitution, der har tillid og høje forventninger til studerende som voksne mennesker, der er i stand til at tage ansvar for deres uddannelse og ansvar for den tid, de bruger på den.

Men hvordan imødegår universitetet, hvordan imødegår DPU som institut ved Aarhus Universitet, så eventuelle tendenser

– altså både jeres egne og vores – til at behandle jer som skrøbelige elever, ja, som børn og unge – i stedet for voksne, der frivilligt og velovervejet har valgt at tage en bestemt uddannelse? Det ved vi heldigvis også mere og mere om, takket være forskning heri – og et af de seneste bidrag til vores viden er et speciale skrevet af Emil Smith, en nu tidligere studerende på kandidatuddannelsen i pædagogisk sociologi ved DPU. Hans speciale hedder og handler om *Frafald ved de videregående uddannelser* (Kandidatspeciale DPU, juni 2017), og det bidrager med viden om, hvad der er afgørende for, at man ikke falder fra, men falder godt til som studerende ved Aarhus Universitet.

Så lad mig afslutte min velkomsttale til jer ved at fortælle jer ganske kort om, hvilke resultater Emil Smith nåede frem til i sit speciale. Hans udgangspunkt var viden om, at frafaldsårsagerne blandt danske studerende i sammenligning med andre europæiske lande er mere præget af mangel på faglig interesse og mangel på oplevelse af personlig meningsfuldhed. Baggrunden herfor er en udtalt individualistisk kultur i Danmark og det danske SU-system. Og undersøger man – som Emil Smith gjorde – i forlængelse heraf, hvordan social integration og faglig identifikation påvirker studerendes intentioner om at gennemføre højere uddannelse, så når man frem til tre vigtige pointer:

For det første, at den studerendes faglige identifikation (det vil sige forståelse af fagets essens samt en såkaldt intrinsisk interesse for og personlig tilknytning til faget) er mere afgørende for studerendes intentioner om at falde fra end deres sociale integration (det vil sige i hvilket omfang man passer ind i det sociale miljø og oplever at være at en del af det.) For det andet fandt han frem til, at den sociale integration kun har betydning for studerendes

vedholdenhed, hvis den bidrager til den studerendes individuelle identifikation med studiets faglighed. For det tredje, at hvis man som studerende har og får en stor tiltro til egne faglige evner (faglig self-efficacy), så har det dels en positiv påvirkning på den faglige identifikation, som mindsker sandsynligheden for, at få idéer om at forlade studiet, og dels betyder større faglig sikkerhed på sigt, at I bliver mere kritiske over for undervisningen og dens kvalitet.

På DPU, Aarhus Universitet er vi selvfølgelig optagede af sådanne sammenhænge, fordi det handler om, hvordan vi tilrettelægger vores uddannelser, men også fordi spørgsmålet om faglig identifikation og relationen til den sociale trivsel i uddannelsessammenhænge er noget mange af jer på forskellig vis kommer til at beskæftige jer med – ja, forventes at blive eksperter i til gavn for udviklingen af det danske uddannelsessystem, velfærdsprofessionerne og velfærdssamfundet.

Eksperter er I ikke endnu, men I er efter min opfattelse unge voksne og modige mennesker, der har besluttet sig for at studere pædagogik og uddannelse her ved DPU, Aarhus Universitet. Det kan godt give et sug i maven, studerende er ængstelige ind i mellem. Det er en del af det at studere, det er begejstringens sus også – og jeg er begejstret for at møde jer her i dag. For verden har brug for modige, unge voksne som jer.

Tak for ordet.